

ԴԵՊԻ ՄՈՒԹ ՀԵՌՈՒՆ...

(Լ. Անդրեկից *)

Արդէն չորս շաբաթ էր նա բնակւում տան մէջ,—և չորս շաբաթ տան մէջ թագաւորում էր երկիւղ և անհանգստութիւն։ Ամենքը աշխատում էին խօսել և գործել այնպէս, ինչպէս միշտ էին գործում ու խօսում, և չէին նկատում, որ իրանց խօսակցութիւնը աւելի խուլ էր հնչում, որ իրանց աչքերը մեղաւոր ու երկիւղով էին նայում ու մերթ պտոյտ էին անում դէպի այն կողմը, որտեղ պատրաստուած էր սենեակ նրա համար։ Տան միւս, հակառակ ծայրում քայլում էին անբնական պինդ և նոյնպէս անբնական բարձր էին ծիծաղում, բայց երբ որ դէպք էր պատահում անցնել սպիտակ դռների մօտից, ամբողջ օր ներսից փակուած էին և այնպէս խուլ, կարծես յետևից կենդանութեան նշոյլ չը լինէր, նրանք մեղմացնում էին քայլերը և նրանց ամբողջ մարմինը մի կողմն էր թեքւում, կարծես սպասում էր մի որ և է հարուածի։ Եւ թէպէտ անցնողները ոտի ամբողջ թաթով էին չփուռ յատակին, բայց նրանց քայլը աւելի թեթև և աւելի անձայն էր, քան եթէ նրանք ոտների ծայրերի վրայ անցնելիս լինէին։ Եւ ոչ ոք նրան չէր կանչում իր անունով, այլ հասարակ—խօսքով «նա» և որովհետև ամենքն էլ ամեն բոլորէ մտածում էին նրա մասին, այդ անորոշ կոչն աւելի պարզ էր երևում, քան նրա անունը, և առիթ չէր տալիս կրկին հարցնելու։ Մի տեսակ կարծես անպատկառ էր և մտերմական կանչել նրան այնպէս, ինչպէս ուրիշներին. իսկ «նա» խօսքը ուղիղ և կտրուկ արտայայտում էր այն վախը, որ նրա բարձր ու մռայլ կերպարանքը ներշնչում էր։ Միմիայն պառաւ նանին, որ բնակւում էր վերին

*) Լ. Անդրեկի վերջին հինգ տարուայ ընթացքում երևան եկած առաջին տաղանդաւոր գրողներից է։ Նա իր պատմուածքները նուիրում է Մ. Գօրկուն։ Իր պատմուածքներում նա շօշափում է ռուսաց կեանքի այսպէս կոչուած «անիծեալ խնդիրները»։

յարկում, անուանում էր նրան Կօլեա, բայց նա էլ զգում էր լարուած դրութիւն երկիւղից և ամբողջ տունը թափանցող մի դժբախտութեան սպասողութիւնից, և շուտ շուտ լաց էր լինում։ Մի անգամ նանին հարցրեց աղախին Կատեայից, թէ ինչո՞ւ օրիորդը չէ նուազում պիանօյի վրայ այսօր, բայց Կատեան զարմացած նայեց նրա վրայ և պատասխան չը տուեց, ու հեռանալով գլուխը շարժեց, կարծես, նոյն իսկ հարցը հաւանելիս չը լինէր։

Եկաւ նա նոյեմբերի մի մոխրագոյն կէսօրին, երբ ամենքը տանն էին ու նստած էին թէյի, միայն Պետեան արդէն վաղուց դնացած էր գիմնազիայ Դուբար ցուրտ էր և քաշ եկած թանձր ամպերը անձրև էին մաղում, այնպէս որ, չը նայած մեծ լուսամուտներին, բարձր սենևակներում մութ էր, իսկ մի քանիսնեւրում մինչև անգամ ճրագ էր վառուած։ Նրա տուած զանգը կտրուկ էր ու տիրապետող, և ինքը՝ Ալեքսանդր Անտօնովիչը ցնցուեց. Նա կարծեց, թէ եկել է նշանաւոր այցելուներէից մէկը և հանդարտ առաջ զնաց հանդիպելու, իր թուխ և լուրջ երեսին շինելով փայփայող ժպիտ։ Բայց այդ ժպիտը իսկոյն թռաւ, երբ կիսամութ նախասենեակում նա տեսաւ աղքատ ու կեղտոտ հագնուած մի մարդու, որի առաջ շփոթուած կանգնած էր աղախինը ու երկշոտ ձևով փակում էր ճանապարհը նրա առաջ։ Երեւի երկաթուղու կայարանից նա եկել էր ոտով ու տեղ տեղ միայն ձիաքարշով, որովհետև նրա կարճ մաշուած վերարկուն թաց էր, իսկ վարտիկը ներքև ցեխոտուած էր և ձխուել էր ջրից ու ցեխից։ Նրա ձայնը խռպոտ և կոպիտ էր, կամ մրսելուց և խոհաւութիւնից, կամ թէ երկար լռութիւն պահելուց օրօրուող երկաթուղում։

—«Ի՞նչ էք լուր, Տանն է, հարցնում եմ ձեզինից, Ալեքսանդր Անտօնովիչ Բարսուկովը»։ Կրկնեց իր հարցը ներս մտնողը, Բայց ձայն չարձակեց Ալեքսանդր Անտօնովիչը։ Չը մտնելով նախասենեակ, նա կիսապտոյտ նայեց մարդու վրայ, համարեց նրան անթիւ խնդրողներից մինը ու խստութեամբ ասաց՝—«Բեզ ի՞նչ է այստեղ հարկաւոր»։

—«Չը ճանաչեցիր, հայր»։ քիչ հեգնական, բայց դողը ձայնում, հարցրեց մտնողը.—«Ես իսկ Նիկողայոսն եմ, հօրս անունով Ալեքսանդրովիչ»։

—«Ի՞նչ... Նիկողայոս».—մի քայլ յետ քաշուեց Ալեքսանդր Անտօնովիչը. բայց հարցնելիս նա արդէն գիտէր, թէ ինչ Նիկողայոսն էր կանգնած առջև։ Աղայութիւնը թռաւ նրա երեսից և երեսը դարձաւ գունատ սարսափելի պառաւալին մահաճանաչ գունատութեամբ, և ձեռքերը բարձրացած կրծքին, որտեղից

յանկարծ դուրս եկաւ բոլոր օդը: Հետեւեալ բուռն ձգտումով դոյզ ձեռները գրկեցին Նիկողայոսին, ու ճերմակ փայփայած մօրուքը կպաւ, սև թաց, փոքրիկ մօրուքին և համբուրելու սովորութիւնից յետ սովորած ծերացած չրթունքները որոնում էին երիտասարդ թարմ չրթունքներ և անյագ ագահութեամբ սեղմում էին նրանց:

—Ապասիր, հայր, թոյլ տուր շորերս հանեմ», մեղմ ասում էր Նիկողայոսը:

—«Ներեցիր, ներեցիր, դողդողում էր ամբողջ մարմնով Ա. Ա.-չը:

—«Էհ, այդ ինչ յիմարութիւն է. խիստ ու կամաց ասաց Նիկողայոսը, յետ քաշելով հօրը—«էլ ի՞նչ ներում»:

Երբ որ նրանք մտնում էին սեղանատունը, Ա. Ա.-չը ամաչեց իր բռնկումից, որին նրա բարի սիրտը այնքան անզրպելի ոյժով անձնատուր եղաւ Բայց տեսութեան ուրախութիւնը թէպէտ թունաւորուած եռում էր նրա կրծքի մէջ և երբ էր որոնում, և որդու պատկերը, որ ամբողջ եօթը տարուայ ընթացքում ով գիտէ որտեղ էր թափառել, հօր քայլուածքը դարձնում էր արագ և երիտասարդ ու շարժուածքները բուռն և ոչ ծանրաբարոյ: Եւ նա սրտանց ծիծաղեց, երբ Ն.-սը կանգնեց քրոջ առաջ և տրորելով իր սառած ձեռները, հարցրեց.

—«Իսկ այս օրիորդ—քոյրիկս է հայ»:

—Նինօչկան, 17 տարեկան օրիորդը, գոնատ և նիհար, իր տեղում կանգնած էր, ու երկչոտ խաղում էր մատներով սեղանի վրայ, նետելով եղբօր վրայ իր մեծ վախեցած աչքերը: Նա հասկացաւ, որ դա Նիկողայոսն է, որին նա աւելի էր յիշում, քան ինքը հայրը, և ինչ անել հիմա, չէր իմանում: Եւ երբ Ն.-սը, համբոյրի տեղ սեղմեց նրա ձեռքը, նա պատասխանեց ամուր սեղմելով և քիչ էր մնում որ բեկբրանա անէր նրա ըստ ինստիտուտի սովորութեան:

—«Իսկ սա պ. ուսանող է, Անդրէյ Եգօրիչ—Պեդեայի վարժապետն է»—ծանօթացնում էր Ալ. Ա.-չը:

—«Պեթկա — զարմացաւ Նիկողայոսը—նա արդէն սովորում է, հիանալի է»:

—Յետոյ նրան ծանօթացրին մի սուր զէմբով կնոջ հետ, որը թէյ էր ածում և որին ամենքը անուանում էին Աննա Իվանովնա, և ապա բոլորն էլ ագահութեամբ սկսեցին զննել Նիկողայոսին, մինչև որ նա իր կողմից սենեակին էր դիտում, ուղում իմանալ, արդեօք բոլորը այնպէս է, ինչպէս 7 տարի առաջ, Նիկողայոսի մէջ կար մի ինչ որ տարօրինակութիւն, որ որոշման չէր ենթարկուում: Բարձր հասակով, գլխի հպարտ

չարժումով, սև աչքերի ներս թափանցող հայեացքով դուրս
ընկած ոլոր յօնքերի տակից նա յիշեցնում էր ջահիլ արծիւին:
Վայրենութիւն և ազատութիւն էր փչում նրա քմահաճօրէն
ցիր ու ցան եղած մաղերից. ճանկերը դուրս հանող գիշատիչ
կենդանու վայելիչութեամբ չնչում էին նրա բոլոր վառվռուն
չարժուածքները համոզուած, թեթեւ, անաղմկալի, և ձեռները
առանց տատանուելու դռնում և վերցնում էին այն, ինչ որ
հարկաւոր էր նրանց: Կարծես չը հասկանալով իր գրութեան
անյարմարութիւնը, նա ամեն մէկի աչքերում նայում էր խոր և
հանդարտ, բայց նոյն իսկ այն բոպէին, երբ նրա հայեացքը
փափափիչ էր, նրա մէջ նկատուում էր ինչ որ գաղտնի ու եր-
կիւղալի բան, ինչ տեսնում է միշտ փաղաքշող գիշատիչի աչ-
քերում:

Եւ խօսում էր նա հրամայողական ձեւով ու հասարակ.
ինչպէս երեւում էր չը խորհելով իր խօսքերի մասին, կարծես
դրանք սխալական, մարդկային բանականութեան ակամայ ստող
ձայներ չը լինէին, այլ անմիջապէս ինքը միտքն էր ձայն բարձ-
րացնում: Զղշումի զգացմունքը չէր կարող տեղ ունենալ այդ-
պիսի մարդու սրտում:

Բայց եթէ դա արծիւ էր, նրա փետուրները շատ սաստիկ
էին տրորուած կռուի մէջ, որից նա դուրս էր եկել բոլորովին
ոչ իբրեւ յաղթող. դրա մասին խօսում էին նրա շորերը, որ
կրում էին իրանց վրայ գիշերելու հետքեր, կեղտոտ էին ու
մարմնի կազմուածքին անհամապատասխան. և կար այդ շորերի
մէջ մի ինչ որ անըմբռնելի գիշատիչ, չփոթ բան, որ բոլոր լաւ
հազնուած մարդկանց զգացնել էր տալիս երկիւղի երկշոտ
զգացմունք: Եւ բոպէներով ամբողջ նրա ուժեղ և գեղեցիկ
կազմուածքով տարօրինակ սարսափի ակնթարթային սարսուռ
էր անցնում. այդ ժամանակ ամբողջ մարմինը կարծես նսեմա-
նում էր և կարծես ծոծրակի վրայ մաղերը բարձրանում էին,
ինչպէս որ ցից ցից են դառնում կենդանու վրայ: Եւ աչքերը
արագ ու չար շրջում էին բոլոր ներկայ եղողների վրայ: Ումում
էր և ուտում էր նա ագահութեամբ, ինչպէս մի մարդ, որին
պատահելիս է եղել երկար քաղցած լինել կամ որը միշտ ա-
խորժակից պակաս է ուտում և այդ պատճառով պատրաստ է
ամեն բոպէ ուտել և այն ամենը, ինչ որ սեղանի վրայ դրուած
է: Վերջացնելով նա ասաց. «Երեւելի է»—և մի քիչ հեգնաբար
ձեռքը քսեց փորին: Մերժելով հօր սիրգարը, նա վերցրեց ու-
սանողից պապիրոսը—նա ինքը նոյն իսկ պապիրոս չունէր—և
հրամայեց՝ պատմեցէք:

Պատմել սկսեց Նինօշկան այն բանի մասին, թէ ինչպէս

էր աւարտել ինստիտուտը, և ինչպիսի կեանք էր վարել նա այնտեղ: Առաջ նա երկչոտ էր, բայց յետոյ, որովհետեւ նա պատմում էր այն, ինչի մասին մի քանի անգամ ուրիշներին պատմել էր, նա հեշտութեամբ մտաբերեց բոլոր սրամիտ խօսքերը և շատ գոհ էր իրանից: Նիկողայոսը լսում էր թէ չէր լսում, անորոշ էր. նա ծիծաղում էր, բայց ոչ միշտ այն տեղերում, որտեղ սրամիտ խօսքեր կային, և բոլոր ժամանակ սենեակին էր դիտում իր դուրս ընկած աչքերով: Մերթ նա խանդարում էր խօսակցութիւնը անտեղի հարցերով՝ «Ի՞նչ ես տուել պատկերին—հարցրեց նա լուռ և մի քիչ հեգնական ժպտող հօրը»:

—Ձեմ յիշում:

—Երկու հազար—յարգանքով դէպի փողը ձայն տուեց մինչև այժմ լուռ Աննա Իվանովնան և վախենալով նայեց Ալեքսանդր Անտօնովիչի վրայ:

Եւ երկուսն էլ ժպտացին—հայրը և Նիկողայոսը, և ժպտի մէջ մի ինչ որ թշնամական բան սլացաւ Հիմա Ալ. Ան-իչն էլ չէր շփոթւում և այդ պատճառով նա դարձաւ խիստ և ծանրաբարոյ:

—Գործերը ինչպէս են.—նոյնպէս կարճ հարցրեց Ն-սը հօրը:

—Ոչինչ, գնում են:

—Նոր տուն են գնել Իտալական փողոցի վրայ, եռյարկանի և մի գործարան էլ է գնել,—համարեա շշուկով արտասանեց Աննա Իվանովնան: Նա վախենում էր Ալ. Անտօնովիչից, բայց չը կարողացաւ զսպել իրան, որովհետեւ միշտ զբաղուած էր այն բանով, որ համեմատում էր խնայողական զբաղակցում իր ունեցած փողը—556 ռ., պ. Բարսուկովի զբաղակցի հետ, որ ունէր տներ, գործարաններ և արժէթղթեր:

—Դէհ, Նինօչկա, չարունակիր,—ասաց Նիկողայոսը:

Բայց Նինօչկան արդէն վաղուց ձանձրացել էր. կրկին նրա կողքը ծակեց և նա նստած էր նիհար, գունատ, համարեա թափանցիկ, բայց թառամել սկսող ծաղիկ նման տաբօրինակօրէն գեղեցիկ և սրտառուչ: Եւ բութում էր նրանից մի ինչ որ օտարոտի անուշահոտութիւն, որ յիշեցնում էր զեղնող աշունը և գեղեցիկ մահացումը: Ամօթխած, չեչոտ ուսանողը ուշադրութեամբ դիտում էր նրա յետեւից և նոյնպէս, կարծես, գունատում էր այն ժամանակ, երբ գոյնը թռչում էր Նինօչկայի երեսից: Նա բժիշկ ուսանող էր: Նա սիրում էր Նինօչկային առաջի սիրով:

Բայց այստեղ ներկայացաւ ֆենօգեն Իվանովիչը: Ժեր

սպասաւորը: Նրա դէմքը դռներից դուրս ցցուեց ինչպէս նոր ծագող արև և նոյնպէս լայն, կարմիր ու անմազ, Նա բաղանիքումն էր, բաղանիքից յետոյ քիչ կոնծել էր, և տուն գալով իմացել էր աղախնից այն որդու գալու մասին, որի հետ երբեմն ձի էր խաղացել: Օղիից թէ ուրախութիւնից քիչ լաց լինելով նա հագաւ մի կերպ իր փրակը, օծեց իր անմազ գլուխը անուշահոտութեամբ, ինչպէս այդ անուամ էր իր աղան և ծանր ծանր գնաց սեղանատունը: Դռան յետև մի քիչ կանգ առաւ նա և հանդիսաւոր ուռեցնելով իր թշերը, ինչպէս որ նահանգապետի գալու ժամանակն էր անուամ, նա ներկայացաւ Նիկողայոսին:

—Ֆինօգեչկա,—ուրախ բացականչեց Ն-սը, և նրա ձայնը հնչեց ինչպէս երեսայի ձայն:

—Փոքրիկ աղան, ճիշդ արձակեց Ֆինօգենը և վայր ձգելով աթոռները, վաղեց դէպի Ն-սը:

Նա առաջ ուզում էր համբուրել նրա ուսը, բայց որովհետև Ն-սը դրա տեղ, սեղմեց նրա ձեռքը, Ֆինօգենը ծանր յետ քաշուեց և պատասխանեց ամուր սեղմումով: Նա թոյլ էր տալիս իրան մտածել թէ ինքը-ծառայ չէ, այլ Նիկողայոսի ընկեր—բարեկամ և ուրախ էր հրապարակական խոստովանութեան համար նրա այդ առաւելութեան մէջ, Բայց համբուրել անուամենայնիւ հարկաւոր էր:

—Եւ նոյն իսկ հարբած է—զգալով օղիի հոտը ասաց ուրախութեամբ Նիկողայոսը, զարմանալով Ֆինօգենի սովորութիւններին հաստատութեան:

—Միթէ,—խստութեամբ արտասանեց Ալեքսանդր Անտոնովիչը:

Բացասական ձևով շարժերով գլուխը, Ֆ-նը քաղաքավարի յետ էր քաշում առանց շուռ գալու և աչքերը չուամ էր իմանալու համար թէ ուր է դուռը, բայց այնուամենայնիւ նախ նա զիպաւ պատին և յետոյ ձեռքով ուղղուելով հասաւ դռանը: Այս բոլորը բաւական երկար ժամանակ խլեց, Նախասենեակում Ֆ-նը կանգ առաւ, քնքշութեամբ նայեց ձեռքին, որ սեղմել էր Ն-սը, և տանելով ձեռք իրանից առաջ ինչպէս մի տեսակ բոլորովին տարբեր զիւրաքնկ ու թանկագին բան, անցաւ ծառաների սենեակ: Առհասարակ նա իրան յարգում էր, բայց այդ բոլորին իր մարմնի ամենապատուելի մասն էր աջ ձեռքը:

Այդ օր Ալեքսանդր Անտոնովիչը չը գնաց ծառայութեան և ճաշից յետոյ, երբ խմել էր բաւական շատ գինի, փափուկ և պարզ տրամադրութեան մէջն էր գտնուում: Գրկելով Նիկողայոս-

սին նա տարաւ նրան զրադարան, ծխեց սիգար և պատրաստուելով երկար լսելու բարեսրտութեամբ ասաց.

—Ապա հիմա պատմիր, ուր էիր, ի՞նչ էիր շինում:

Նիկողայոսը պատասխանեց ոչ իսկոյնս՝ Նրա մարմնով կրկին անցաւ նոյն վախի օտարոտի սարսուռը ու աչքերը ուղղուեցին դէպի դռները, բայց ձայնը հանգիստ և լուրջ էր մնում:

—Ոչ, հայր, ես ինչդրում եմ քեզ թողնել խօսակցութիւնը իմ արկածներին մասին:

—Ես տեսայ մօտդ արտասահմանում պատրաստուած մի քսակ. դու եղել ես արտասահմանում:

—Եղել եմ—կարճ պատասխանեց Ն—սը,—բայց բաւական է, հայր:

Ալեքսանդր Անտօնովիչը յօնքերը կիտեց և կահաւորակից վեր կացաւ: Ձեռքերը ծալելով մէջքին, սիւրտիւկի տակ, հայրը անցաւ սենեակով ու չը նայելով որդու վրայ, հարցրեց.

—Դու էլի մի եւ նոյնն ես:

—Ինչպէս տեսնում ես, իսկ դու, հայր—ինչպէս տեսնում ես. գնա ես պէտք է պարապեմ:

Երբ որ Նիկողայոսը դուրս գնաց, Ալեքսանդր Անտօնովիչը բանալիքով փակեց նրա յետեւից դուռը, յետ նայեց և մօտենալով բռնխարուն լուռ, բայց ուժեղ խփեց սպիտակ փայտոյ աղիւսին. յետոյ սրբեց թաշկինակով ձեռքը, որին կպել էր սպիտակ կաւի կտոր, և սկսեց պարապել: Եւ կրկին նրա երեսը ծածկուեց այն սարսափելի դունատութեամբ, որ յիշեցնում էր մահը:

Ոչ ոք չը տեսաւ Նիկողայոսին մեծ մօր հետ տեսնուելիս, բայց Ն—սը դուրս եկաւ մօր սենեակից թախիծով լի և կարծես մի քիչ վրդովուած: Եւ ընկալաբար ամենքը զգացին թեթևութիւն, երբ Ն—սի յետեւ ծածկուեցին նրա սենեակի սպիտակ դռները, բայց այդ ընկալից նա էլ հիւր չէր և այդ ընկալից երեւան եկաւ այն տարօրինակ շփոթը, որ տարածուելով վարակեց ամբողջ տունը: Կարծես տունը մտաւ և մշտական տեղ բռնեց այնտեղ անթափանցելի, երկիւղալի մի մարդ որ աւելի օտար էր, քան փողոցի առաջին պատահած մարդը և աւելի սարսափելի քան թագնուած կողոպտիչը: Եւ միմիայն Ֆենօգենը չէր զգացել այդ, որովհետեւ ուրախութիւնից էլի կոնծեց, և հիմա քնած էր խոհարարի անկողնում և քնած տեղը պահպանում էր ինքնապատուութեան ձեւը ամբողջովին ու աջ ձեռքը քիչ յետ էր քաշել:

Իսկ հիւրասնեակում Նինօչկան կամայուկ պատմում էր ուսանողին, թէ ինչ էր պատահել 7 տարի առաջ: Այն ժամանակ Նիկողայոսը մի ինչ որ դէպքի համար դուրս էր վաճառած Տելնօլօղիական ինստիտուտից իր մի քանի ընկերների հետ. միայն հօր կապերն աղատել էին նրան մեծ պատժից: Տաք բացատրութեան ժամանակ դիւրագրգիւ Ալեքսադր Անտօնովիչը խփել էր նրան, և նոյնիսկ երեկոյեան Նիկողայոսը թողել էր տունը, և վերադարձաւ միայն այսօր: Եւ երկուսն էլ՝ պատմողը ու լսողը՝ զլուխները տատանում էին և ձայները ցածադնում, և ուսանողը Նինօչկային քաջալերելու համար վերջրեց նրա ձեռքը և փայփայում էր նրան:

II

Նիկողայոսը ոչ ոքին չէր խանգարում. ինքը քիչ էր խօսում և ուրիշներին լսում էր ոչ թէ ակամայ, այլ մի տեսակ գոռոզ անտարբերութեամբ, իբրեւ թէ առաջուց գիտէր, թէ ինչ կարող են նրան պատմել: Պատմութեան կիսում նա երբեմն դուրս էր գնում, և բոլոր ժամանակ նրա երեսը այնպիսի արտայայտութիւն ունէր, կարծես նա ականջ էր դնում մի ինչ որ հեռաւոր շատ վսեմ և իրան միայն լսելի բանի: Նա ոչ ոքին չէր ծաղրում և ոչ նախատում. բայց երբ դուրս էր գալիս գրադարանից, որտեղ անց էր կացնում օրուայ մեծ մասը և անուշադիր թափառում էր ամբողջ տան մէջ, մանկելով ծառաների սենեակը, քրոջ մօտ, ուսանողի մօտ—նա տարածում էր սառնութիւն բոլոր իր ճանապարհին—և մարդկանց մտածել էր տալիս այնպէս, իբրեւ թէ անա այս բոպէիս մի որ և է շատ վատ բան, նոյնիսկ ոճրագործութիւն են արել և նրանց դատի կ'ենթարկեն ու կը պատժեն: Հիմա, նա հագնուած էր շատ լաւ, բայց այդ նուրբ շորի մէջ նա չէր ձուլուել սենեակների չքեղ հարստութեան հետ, այլ կանգնած էր առանձին, ինչպէս մի ինչ որ օտարոտի և թշնամի բան: Եւ եթէ այդ բոլոր թանկագին իրերը կարող լինէին զգալ ու խօսել, նրանք կ'ասէին, թէ մեռնում են սարսափից, երբ որ Ն-սը մօտենում էր նրանց կամ վերցնում ձեռքին նրանցից մէկը և դիտում տարօրինակ հետաքրքրութեամբ: Նա երբէք ոչինչ չէր վայր ձգում և դնում էր իրերը այն տեղ, իսկ այն տեսակ, ինչ տեսակը իրը դասաւորուած էր, բայց կարծես նրա ձեռքի հպումը խլում էր գեղեցիկ պերճ արձանիկից նրա բոլոր արժողութիւնը և Նիկողայոսի հեռանալուց յետոյ նա կանգնած էր դատարկ և ամեն բանի անպէտք: Այդ իրի արուեստից ներշնչուած ոգին

հալուում էր Նիկողայոսի ձեռքերին և մնում էր միայն բրոնզի կամ կաւի անպէտք կտոր։ Մի անգամ Ն-սը եկաւ Նինօչկայի մօտ նրա նկարչութեան դասի ժամանակ, երբ որ նա մեծ նմանութեամբ և լաւ արտանկարում էր մի պատկերից—ողորմութիւն ուղող աղքատի դէմք։

—Նկարիր, Նինա, ես խանդարելու չեմ քեզ,—ասաց Ն-սը, նստելով մօտը ցածր թախտի վրայ։ Նինօչկան երկչոտ ժպտաց և մի առժամանակ շարունակում էր շարժել վրձինը, վերջնելով ոչ այն գոյները, որ հարկաւոր էին։ Յետոյ թողնց և ասաց.

—Ես յոգնեցի. հաւատո՞ւմ ես։

—Այո, լաւ է. դու լաւ էլ նուագում ես,

Այդ սառը գովասանքից շուտ տպաւորուող Նինան ձանձրացաւ. նա քննադատաբար մի կողմ ծռելով գլուխը, դիտեց իր նկարը, հոգոյ քաշեց և ասաց. «Ոչեղճ աղքատ. ես այնքան խղճում եմ նրան. դու էլ ես խղճում։

—Հա, ես էլ։

—Ես մասնակցում եմ աղքատներին խնամող երկու ընկերութիւններին. սարսափելի շատ գործ կայ,—տաք-տաք վրայ բերեց օրիորդը։

—Ի՞նչ էք դուք անում այնտեղ,—անտարբեր հարցրեց Ն-սը։

Նինօչկան սկսեց պատմել մանրամասնաբար, յետոյ աւելի կարճ, յետոյ բոլորովին կանգ առաւ Ն-սը լուռ էր և թերթում էր ալբոմը, որտեղ Ն-չկայի ծանօթները գրում էին բանաստեղծութիւններ։

—Ես ուզում էի բարձր կուրսերը մտնել, բայց հայրս թոյլ չէ տալիս,—յանկարծ ասաց Նինօչկան, կարծես որոնելիս լինէր ճանապարհ դէպի եղբօր ուշադրութիւնը։

—Լաւ գործ է—և ի՞նչ։

—Թոյլ չէ տալիս հայրիկը, բայց ես կը հասնեմ ուղածիս։

Ն-սը հեռացաւ, իսկ Ն-չկայի կուրծքին տիրեց դատարկութիւն ու թախի՜ն։ Նա դէն չպլտեց ալբոմը, տխուր նայեց սկսած նկարին, որ նրան թուած զգուելի և անպէտք քսուածք։ Չիմանալով զսպել իր ձգտումները, Ն-ն վերցրեց վրձինը և խաշած և գլխի կտաւի վրայ կապույտ գոյնով և աղքատի կէս գլուխը ջնջեց։ Առաջի օրից, երբ Ն-սը սեղմեց նրա ձեռքը, նա սիրեց նրան, իսկ Նիկողայոսը ոչ մի անգամ չէր համբուրել նրան, եթէ նա համբուրէր, Նինօչկան բաց կ'անէր նրա առաջ իր ամբողջ փողբիկ, բայց արդէն շատ դաւ տեսած սիրտը, որտեղ մերթ երգում էին փողբիկ ուրախ թռչնիկներ, մերթ սև ագռաւներ էին կոկոսում, ինչպէս գրում էր նա իր օ-

րաթերթի մէջ։ Օրաթերթն էլ կը տար եղբօրը, իսկ նրա մէջ ամեն մի երեսի վրայ պատմում է, թէ ինչպէս նա ոչ անպէտք և անբախտ արարած է։ Նիկողայոսը կարծում էր թէ քոյրը բաւականութիւն է զգում իր նկարչութիւնից էլ, երաժշտութիւնից էլ, աղքատախնամ ընկերութիւններից էլ, բայց սխալւում էր։ Նրան հարկաւոր չէր ոչ նկարչութիւն, ոչ երաժշտութիւն, ոչ աղքատախնամ ընկերութիւն։

Ծիծաղում էր Նիկողայոսը միայն ուսանողի դաստառութիւնների ժամանակ, և Պեթկան ասում էր նրան ծիծաղի համար. Նրա ներկայութեամբ Պեթկան դիտմամբ աւելի բարձր էր սլահում իր ծնկները, այնպէս որ քիչ էր մնում վայր ընկնի աթոռի հետ մէջքի վրայ, արհամարհանքով պլշացնում էր աչքերը, մատը քթից չէր հեռացնում, թէպէտ շատ լաւ իմանում էր, որ այդ չը պէտք է անել։ Նա ուսանողին սառնասիրտ ասում էր անտանելի յանգպնութիւններ։ Բեպետիտօրի չեչոտ երեսը արիւնով էր լքցւում և քրտնում։ Նա քիչ էր մնում լաց լինէր և Պետիայի հեռանալուց յետոյ գանգատւում էր, թէ երեսխան բոլորովին չէ ուղում սովորել։ «Ձեմ իմանում, ինչ է դուքս գալու նրանից.—ասում էր ուսանողը.—ահա հիմա աղախինն էլ էր գանգատւում ինձ թէ Պեթկան նրան պիղծ բաներ է ասում»։

—«Անպիտան կը դառնայ»—առանց նկատելի տխրութեան որոշեց Նիկողայոսը եղբօր ապագան։

—«Աշխատում ես, հոգիդ դուքս է գալիս, ջղերդ գրգռում ես, բայց ի՛նչ օգուտ»։ Քիչ էր մնում լաց լինէր ուսանողը, իր անարգութեան և ամօթի երկար շարքը մտաբերելիս, երբ նա ուղում էր գետինը մօտնել կամ ձեծել աշակերտին։

—Թողէք։

—Իսկ ուտել պէտք է—յուսահատ բացականչեց Ալեքսէյ Եգօրովիչը։

—Դէհ, կերէք—ինչ որ մօտ են բերում։

Բայց ուսանողի հետ Նիկողայոսը չէր մտնում վիճաբանութիւնների մէջ, թէպէտ ուսանողը աշխատում էր, և Նիւնօկան և Ալեքսանդր Եգօրովիչը շուտ շուտ փորձեր էին անում վճռելու, թէ ինչ է ներկայացնում եղբայր Նիկողայոսը և հասնում էին այնպիսի ֆանտաստիկ պատկերների, որ երկուսին էլ ծիծաղելի էր դառնում։ Բայց հեռանալով միմեանցից նրանք զարմանում էին իրանց ծիծաղի վրայ, և ամենափանտաստիկ ենթադրութիւններ անգամ թւում էր նրանց իսկական, ճշմարիտ, և միւս օրը երկուսն էլ անով և բուռն հետաքրքրու-

Թեամբ սպասում էին Նիկողայոսի երևալուն, մտածելով, թէ այսօր իսկ կը վճռուի ձանձրալի խնդիրը:

Բայց Նիկողայոսը երևում էր, իսկ խնդիրը մնում էր նոյն-պէս հեռու վճռուելուց:

Մանաւանդ գունաւոր և անհաւանական էին այն եղբայրացութիւնները, որ անում էին ծառաների սննեակում, և պատմողներից ամենաառաջին տեղն էր բռնում Ֆենօգեն Իվանօվիչը: Երբ որ նա քիչ կոնծում էր՝ Իրանց երևակայութիւնը գործում էր անարգել և ստեղծում էր այնպիսի պատկերներ, որոնց առաջ նա ինքը կանգ էր առնում՝ սարսափած և տարակուսուած:—«Նա—աւազակ է»—ասաց մի անգամ Ֆենօգեն Իվանօվիչը և նրա կարմիր երեսը սարսափից գունատուեց:

—Էլի լինչ, աւազակ, —չը հաւատաց խոհարարը, բայց նոյն-պէս յետ նայեց դռան կողմը:

—Որ կողոպտում է միայն հարուստներին, —ուղղեց Ֆենօգեն Իվանօվիչը, երբեմն իմացած լինելով ինքը Նիկողայոսից դեռ երեխայութեան ժամանակ, որ լինում են այդպիսի աւազակներ:

—Ինչ հարկաւորութիւն կայ կողոպտել, քանի որ հայրը անհամար փող ունի, —կասկածեց կառապանը, մի շատ հիմաւոր մարդ:—«Երեք գործարան, չորս տուն, ամեն օր ալիցիաներ են կտրում»—փափսայ Աննա Իվանօվնան, որ հիմա զրամարկում ունէր ուղիղ 560 ռուբլի, որովհետև 4 ռուբլին այս օրերս էր մոցրել: Ֆենօգենի ենթադրութիւնը փուլ եկաւ: Աննա Իվանօվնան փնտռել էր Նիկողայոսի բոլոր իրերի մէջ և ոչինչ չէր գտել բացի սպիտակեղէնից, իսկ այդ հանգամանքը, որ ոչինչ չէր գտել բացի սպիտակեղէնից, ամենից շատ էր վախեցնում նրան և չփոթեցնում: Եթէ չհամոզանում գտնուէր հրացան, փամփուշտ դանակներ և Նիկողայոսը իսկապէս աւազակ լինէր, կը լինէր ոչ այնքան սարսափելի, քան բոլորովին չը գիտենալ այն մարդու պարագմունքներն, որ այնքան նման չէ ուրիշներին երեսով և շարժուածքով, լսում է, բայց ինքը չէ խօսում ու նայում է բոլորի վրայ դահճի պէս: Երկիւղը մեծանում էր և անցնում սնապաշտ սարսափի, որ սառ ալիքների նման տարածում էր տան մէջ: Լսուած էր Նիկողայոսի մի կարճ խօսակցութիւնը հօր հետ, դա չը փարատեց ահը, այլ աւելի թանձրացրեց տարակուսանքի և հանելուկի թխպոտ մթնոլորտը:

—Դու մի օր ասացիր, թէ ատում ես բոլոր մեր կեանքը, —ամեն մի խօսք առանձին չեղտելով, հարցնում էր հայրը, —դու հիմա էլ ասում ես մի և նոյնը:

Նոյնպէս շեշտուած և հանդարտ էր հնչում Նիկողայոսի լուրջ պատասխանը.

—Այո, ես ատում եմ նրան վարից մինչեւ նրա ամենաբարձր կէտը. ատում եմ ու չեմ հասկանում:

—Դու գտել ես աւելի լաւը:

—Այո, գտել եմ, այո գտել եմ,—հաստատ կրկնեց Ն-սը:

—Մնացիր մեզ հետ:

—Դա անմիտ է, հայր, և դու այդ գիտես:

—Նիկողայոս, թնդաց Ալեքսանդր Անտոնովիչի բարկացած բացականչութիւնը: Եւ լարուած լուծեան մի բողբոջի յետոյ Նիկողայոսի ցածր և մի քիչ տխուր պատասխանը.

—Դու էլի նոյնն ես, հայր—դիւրագրգիռ ու բարի:

Քրիստոսի ծննդեան տօնը եկաւ այդ հարուստ տան մէջ անուրախ և չիղթ: Այն մարդու ներկայութիւնը որ ոչ մի բանում չէր համաձայնում իրան չընկալաւ մարդկանց մտքերի ու զգացմունքների հետ, մտայն մթնոլորտով պատմում էր բոլորին և տօնից խլում էր ոչ միայն նրա ուրախ բնավորութիւնը, նոյն իսկ նրա իմաստը, կարծես, ինքը Նիկողայոսը նկատել էր, թէ ողբան նա ծանր է ուրիշների համար և համարեա, դուրս չէր գալիս իր սենեակից,—բայց աչքից հեռու նա աւելի զարհուրելի էր թուում, քան ներկայ լինելու ժամանակ: Ծննդեան տօնից մի քանի օր առաջ Բարսեղովների մօտ հաւաքուել էին հիւրեր. Նիկողայոսը դուրս չեկաւ առաջ, ինչպէս առհասարակ դուրս չէր գալիս կողմնակի մարդկանցից ոչ մէկի առաջ, և հագնուած պառկած էր անկողնի վրայ և լսում էր երաժշտութեան հնչիւնները:

Հնչիւնները պատի հաստութիւնից նսեմացած թուում էին ներդաշնակ ու քնքոյշ, ինչպէս մաքուր ու անմեղ ձայների երգը հեռուից, և այնքան մեղմ թափանցում էր ականջները, որ կարծես երգելիս լինէր ինքը օդը: Ն-սը ուշադրութեամբ լսում էր և մտաբերում այն ժամանակը, երբ նա դեռ փոքրիկ երեւակայ էր և նրա մայրը կենդանի էր, և նրանց մօտ հաւաքուել էին հիւրեր, իսկ նա նոյնպէս հեռուից լսում էր երաժշտութիւն և երազում էր,—ոչ թէ պատկերներ, այլ մի ինչ որ ուրիշ բան, որի մէջ և պատկերները և հնչիւնները խառնուում էին մի փայլուն և չարատանջ գեղեցիկ երեւոյթի մէջ, և այդ երեւոյթը ոլորում էր իբրեւ մի բազմագոյն երգող ժապաւեն: Եւ նա հասկանում էր այն ժամանակ, թէ ինչ էր նշանակում այդ փայլողը,—բայց ոչ որին չէր կարողացել բացատրել, նոյն իսկ իրան, և աշխատում էր միայն երկար չը քնել—և քնում էր: Մի անգամ նա քնել էր այդպէս ոչ ոքից չը նկատուած, նախա-

սկսեալով մուշտակները վրայ, և հիմա նրան պարզ երեւաց խառտ մորթիի հոտը: Եւ նորից անհասկանալի օարսափի սարսուռ անցաւ նրա մարմնով սառը ասեղների մեան, բայց և մի ուրիշ բան էլ, աւելի քնքոյշ և ջերմ լուսաւորեց նրա երեսը և, կարծես, մի քնքոյշ փայփայող ձեռք ուղղեց նրա կիտած յօնքերը, երեսը անշարժ դարձաւ, բայց հանդարտ, հեղ ու անոխակալ ինչպէս մեռելի երես: Չէր կարելի ըմբռնել արթուն է նա՝ թէ քնած, կենդանի է՝ թէ մեռած, բայց կարելի էր ասել միայն՝ որ այդ մարդը հանդստանում է: Եկաւ Ծննդեան նախընթաց երեկոն, և արդէն վերջալոյսին Նիկողայոսին ներկայացաւ Ֆեֆեֆեն իվանովիչը: Նա համարեա խմած չէր, մոայլ ու միւս կողմն էր նայում, իսկ աչքերի վրայ նկատուում էր կարծես արտասուքների հետքեր,

— Շնորհ բերէք մեծ մօր մօտ, — ասաց նա դռների արանքից:

— Ի՞նչ կայ, զարմացաւ Ն-սը: Ֆեֆեֆեն իվանիչը հոգոց քաշեց և կրկնեց. «Շնորհ բերէք մեծ մօր մօտ»:

Նիկողայոսը բարձրացաւ վերև և հազիւ էր մտել դռների չէմքը, երբ երկու բարակ կուսական ձեռներ փաթաթեցին նրա պարանոցից. երեսին մօտեցաւ քնքոյշ երես լայն բացած խոնաւ աչքերով և հեկեկանքից շնչասպառ ձայնը փախաց. — «Կօլեա, Կօլեա, ինչքան դու մեզ չարչարեցիր. Կօլեա, Կօլեա, սիրելիս, հաշտուիր հայրիկի հետ, և ինձ հետ. և մնա մեզ հետ, Կօլեա, Կօլեա»:

Եւ փոքրիկ դողդողացող մարմինը երերւում էր նրա ձեռներում և փոքրիկ սրտիկը դարձաւ այնքան անաղին, որ նրա մէջ կը մտնէր ամբողջ տանջուող աշխարհը:

Նիկողայոսը կնճռուած յօնքերի տակից հայեացք դարձրեց ամեն կողմ: Անկողնից դէպի նրան էին մեկնւում մեծ մօր անարիւն նիհարութեամբ ահազող ձեռները, և ձայնը, որի մէջ արդէն լսելի էր ուրիշ կեանքի ձայնակցութիւն, խառտ արտասուող հնչիւնով աղաչում էր. «Կօլեա, Կօլեա»: Իսկ դռան չէմքին լալիս էր Ֆեֆեֆեն իվանովիչը. նա կորցրել էր իր բոլոր վսեմութիւնը և քթից ձայներ էր հանում և բերանով ու յօնքերով շարժումներ էր դորձում, և արտասուքները այնքան շատ էին, այնպէս յորդառատ էին հոսում նրա երեսից, կարծես աչքերից չէին թափւում, ինչպէս բոլոր մարդկանց մօտ, այլ հոսում էին մարմնի բոլոր ամենամանր ծակերից:

— Բարեկամս, Նիկօլենկա, փախում էր նա աղերսելով առաջ մեկնելով ձեռները կարմիր թաշկինակի հետ: Նիկողայոսը անօգնական և խղճալի ժպտում էր, չիմանալով, որ նրա արծի-

ւային աչքերից թափուում էր հազուադեպ ժլատ արտասուքներ:

Եւ այդ ժամանակ մուծ անկիւնից դէպի լոյս երեւայ պառաւային դողով երերուող անզօր գլուխը այն մարդու, որ նրա հայրն էր և որի ամբողջ կեանքը նա ատում էր և չէր հասկանում:

Բայց հիմա նա հասկացաւ.

Սիրոյ նոյն խելայնորութեամբ, որով նրա ատելութիւնն էր թափանցել, Նիկողայոսը վրայ ընկաւ դէպի հայրը, հետը տանելով Նինօչկային, և բոլոր երեքն էլ կուտակուած մի կենդանի բուսնի (կտորի) մէջ, իրանց սրտերը բացած, յնցուած նրանք մի ակնթարթում դարձան մի սիրտ և մի հոգի ու նեյող մի մեծ էակ:

— Մնաց—խոստոս ձայնով ասում էր ծերուկը—մնաց,

— «Բարեկամս. Նիկոլենկա», փախում էր Ֆենօգեն Իվանովիչը:

«Հնա, հնա—ասում էր Նիկողայոսը, չը հասկանալով թէ ումն է պատասխանում և ինչ հարցին,—հնա, հնա—կրկնում էր նա, համբուրելով դողացող ծերացած ձեռքը, որը անխօս քնքշութեամբ փայփայում էր նրա գլուխն ու երեսը...

— Հնա, հնա—էլի արտասանում էր նա, արդէն զգալով, ինչպէս նրա հոգու մէջ աճում է սպառնալի, անգուլթ, կարճ և բթածայր «ոչը»:

Արդէն գիշեր էր մօտենում, և ամբողջ մեծ տունը, սկսած ծառաների սենեակից և վերջացնելով աղաների սենեակներով ուրախ ճրագալոյսերով էր փայլում: Մարդիկ զուարթ խօսում էին և աղմկալի միմեանց ձայն տալիս, և փոքրիկ, թանկագին, դիւրաբեկ ու անպէտք իրերը արդէն չէին վախենում իրանց համար. նրանք հպարտ ու անվախ հանդէս էին դնում իրանց գեղեցկութիւնը և բոլորը կարծես այդ տան մէջ ծառայում էր նրանց և խոնարհուում թանգ արժողութիւն ունեցող նրանց գոյութեան առաջ: Ալեքսանդր Անտօնովիչը, Նինօչկան և նոյն իսկ ուսանողը էլի նստած էին սենեակում մեծ մօր մօտ և մերթ խօսում էին բախտաւորութեան մասին, մերթ լուռ, իրանց լսողութիւնը դարձնում էին դէպի նա:

Ֆենօգեն Իվանովիչը, էլի մի քիչ կոնծելուց յետոյ, դուրս եկաւ բաց օդ՝ իր գլուխը մի քիչ թարմացնելու նպատակով և այն ժամանակ երբ նա ձեռքերը քսում էր կարմիր անմազ գլխին, որտեղ ձիւնի մասնիկները հալւում էին, նա զարմացած տեսաւ Նիկողայոսին: Ձեռքն բռնած փոքրիկ կապոց նստեա-

լիս էր այն անկիւնի կողմից, որտեղ տան յետքի անցքն էր, և նոյնպէս անախորժ զարմացած էր Յ. Իւլի տեսնելուց։

—Ա՛, Ֆենսօգնկա... ցածր ասաց նա,—ապա ճանապարհ ձգիր ինձ մինչեւ դռները։

—Բարեկամս, իրան կորցրած փախում էր Յ. Իւլը։

—Լո՛րբ. այնտեղ կը խօսենք։

Փողոցը այդ պահուն ամայի էր և նրա երկու ծայրերը կորչում էին հանդարտ և անաղմուկ թափուող ձիւնի սպիտակախառն մթուժեան մէջ։ Կանգնելով Ֆենսօգնի Իվանօվիչի առաջ և ուղիղ աչքերին նայելով իր ուռուցիկ փայլող աչքերով, Նիկողայոսը ձեռքը դրեց նրա ուսին և հանդարտ ասաց, կարծես սովորեցնելիս լինէր երեխային.

—Ասա հօրս, որ Ն-ս Ալէքսանդրօվիչը պատուիրեց ողջունել և ասել թէ նրանք գնացել են։—«Ո՛ւր»։

—Հասարակ—գնացել են—մնաս բարեւ։ Ն-սը մտերմաբար զարկեց սպասաւորի ուսին և հեռացաւ նրանից։ Բայց Ֆենսօգնի Իվանօվիչը առանց խօսքերի էլ դիտէր, թէ ուր է գնում Ն-սը և բոլոր ոյժով, ինչ որ ձեռքերի մէջն ունէր, բռնեց նրան։

—Թողնելու չեմ. Աստուած վկայ, չեմ թողնելու։

—Նիկողայոսը յետ մղեց նրան և զարմացած նայեց Իսկ Ֆենսօգնի Իվանօվիչը ինչպէս աղօթելու ժամանակ ծալելով ձեռքերը խնդրում էր լալկան ձայնով. «Նիկօլենկա, միակ բարեկամս, զթացէր, միք երթալ։ Տներ, ակցիաներ ամեն օր կտրում են»—անմիտ կրկնում էր նա տանտիրուհու խօսքերը։

—Ի՞նչեր ես բրդում,—յօնքերը կիտեց Նիկողայոսը և արագ առաջ գնաց։

Իսկ Ֆենսօգնի Իվանիչը, նոր ֆրակի մէջ բոլորովին տօնային կերպարանքով և ամբողջովին քայքայուած ու կարծես տրորուած վազում էր նրա յետեւից, բռնում էր ձեռքերից և աղաչում.—«ապա ես էլ, ինձ էլ տարէք. բւ՛ ինձ, Աստուած վկայ, սիրելիս, աւագակ դառնալու եմք,—դառնանք»։ Եւ Ֆենսօգնի Իվանիչը յուսահատ թափ տուեց ձեռքը վերջին հրաժեշտ տալով ագնիւ մարդկանց աշխարհին։

Նիկողայոսը կանգ առաւ ու լուռ նայեց սպասաւորին, և այդ հայեացքի մէջ փայլեց մի ինչ որ այնպիսի սարսափելի, սառը, կատաղի ու վտանգաւոր բան, որ Ֆենսօգնի Իվանօվիչի լեզուն պապանձուեց և ոտները գետնին կպան։ Նիկողայոսի բարձր կերպարանքը գորշանում էր և փոքրանում, կարծես հալուելով մոխրագոյն մթուժեան մէջ։ Էլի մի բոպէ և նա մըշ-

տապէս կորաւ այն մութը չարագուշակ հեռաւորութեան մէջ, որտեղից անսպասելի կերպով երեւացել էր: Եւ արդէն ոչինչ կենդանի չէր երեւում մարդագուրկ տարածութեան մէջ, իսկ Ֆենօգեն Իվանովիչը էլի կանգնած էր ու նայում էր: Օսլայած շապկի օձիքը խոնաւացել էր և կպել պարանոցին. ձիւնի մասնիկները կամաց կամաց հալւում էին նրա կարմիր, սառած, անմազ գլխին և արտասուքների հետ հոսում էին սափրած լայն երեսից:

Թարգմ. Բժ. Յ. ՏԵՐ-ԴԱԻԹԵԱՆ